

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента, заступника директора навчально-наукового інституту міжнародних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина, доцента кафедри міжнародних економічних відносин

Західноукраїнського національного університету

ЖИВКА МАКСИМА АНДРІЙОВИЧА

на дисертаційну роботу

Чухнія Олега Юрійовича

на тему:

«Формування урбаністичних архіпелагів як самодостатніх кластерів глобального геоекономічного простору», подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 29 – Міжнародні відносини за спеціальністю 292 – Міжнародні економічні відносини

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими

програмами, планами, темами

Сучасна динаміка глобалізаційних процесів щораз більше висуває міста на передній план економічного, технологічного й соціального розвитку. Посилення урбанізаційних тенденцій, зростання ролі міських систем у структурах інновацій, цифровізації та людського капіталу зумовлюють потребу у глибокому теоретичному та практичному переосмисленні форм їхньої організації. Саме в цьому контексті дисертаційна робота О. Чухнія виступає своєчасним і концептуально значущим дослідженням, яке окреслює новий погляд на просторову структуру міжнародних економічних відносин – урбаністичні архіпелаги, запропоновано системну модель урбаністичних архіпелагів як опорних точок просторово-економічного зростання, що органічно співвідноситься з пріоритетами сучасних досліджень у сфері міжнародної економіки, урбаністики та глобального розвитку.

Дисертаційну роботу виконано в рамках держбюджетного науково-дослідного проєкту, що реалізується у Західноукраїнському національному університеті, за темою: «Концепція відбудови та зеленої реконструкції України» (державний реєстраційний номер 0124U000003; довідка № 21/922025 від 23.10.2025 р.). Частиною цього наукового дослідження також є виконання у 2023-2025 рр. науково-дослідної роботи на кафедрі міжнародних економічних

відносин на тему: «Геоекономічні детермінанти повоєнного розвитку України у глобальному просторі», розділ «Повоєнний розвиток України у глобальному просторі» (державний реєстраційний номер 0122U201486; довідка № 21/922025 від 23.10.2025 р.). Авторський внесок полягає у науковому обґрунтуванні концепції урбаністичних архіпелагів як самодостатніх кластерів, здатних стати опорними точками геоекономічного зростання України в умовах післявоєнної трансформації. Запропонований підхід, зорієнтований на екологічну стійкість урбанізованого простору, ефективне функціонування транспортної інфраструктури, раціональне міське планування та посилення соціальної стійкості, дає змогу виявити просторово-економічні чинники інтеграції українських міст у глобальні мережеві структури.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертацію вирізняє високий рівень теоретичної глибини та аргументованості. Автор переконливо демонструє, що урбаністичні архіпелаги є новою формою просторової організації, яка виходить за межі традиційних моделей агломерацій чи мегалополісів. Це мережеві системи міських вузлів, інтегрованих потоками капіталу, технологій, інформації та мобільності, здатні функціонувати як самодостатні економічні кластери.

Методологічна основа дослідження є комплексною та різнорівневою: історико-логічний аналіз дозволив відтворити еволюцію наукових уявлень про міські системи; системний підхід дав підстави розглядати архіпелаг як цілісну структуру; компаративний аналіз забезпечив зіставлення моделей розвитку мегарегіонів різних країн; статистичні й економетричні методи (регресійний, факторний, кластерний аналіз) підсилюють емпіричну доказовість; візуалізаційні схеми, графіки та моделі роблять результати дослідження особливо цінними для практичного застосування. Особливо заслуговує на увагу глибокий аналіз урбаністичних архіпелагів Китаю та їх адаптація як орієнтирів для повоєнної реконструкції українського простору.

Дисертаційне дослідження вирізняється винятковою глибиною теоретичного опрацювання та високим рівнем наукової аргументації, що дозволяє розглядати його як цілісну й методично завершену роботу за спеціальністю 292 – Міжнародні економічні відносини. Чухній О. переконливо доводить, що урбаністичні архіпелаги становлять якісно нову форму просторової організації економічної діяльності, яка принципово відрізняється від класичних моделей агломерацій, конурбацій чи мегалополісів, що традиційно домінували у світовій урбаністиці. На відміну від лінійно-територіальних структур традиційної урбанізації, урбаністичні архіпелаги репрезентують мережеву архітектуру взаємодії міських вузлів, інтегрованих через інтенсивні потоки капіталу, інновацій, людського ресурсу, транспортної мобільності та цифрової інформації. Саме така багаторівнева зв'язність і функціональна взаємодоповнюваність формують їхню здатність виступати самодостатніми економічними кластерами в глобальному геоekonomічному просторі.

Чухній О. ґрунтовно обґрунтовує коректність і достовірність отриманих результатів за допомогою багатокомпонентного методологічного апарату. Використання історико-логічного методу дозволило простежити еволюцію понять «агломерація», «мегаполіс», «урбанізований регіон» та закономірно вивести концепцію урбаністичного архіпелагу як вищої, поліцентричної та мережевої форми просторового розвитку. Такий підхід забезпечив не лише історичну ретроспекцію, але й вписав запропоновану модель у ширший дискурс глобальних урбанізаційних трансформацій.

Застосування системного підходу надало можливість трактувати урбаністичний архіпелаг як цілісну просторово-економічну систему, у рамках якої кожен міський вузол не лише виконує власні функції, але й формує синергетичні ефекти взаємодії з іншими елементами мережі. Така перспектива дозволяє виявити складну багатофакторну природу урбаністичних архіпелagів, що охоплює економічні, інфраструктурні, технологічні, соціальні й екологічні виміри.

Метод компаративного аналізу забезпечив переконливе зіставлення розвитку мегарегіонів різних країн та континентів, дозволивши автору

виокремити відмінності між західними (європейськими та північноамериканськими) та східноазійськими моделями урбаністичного розвитку. Порівняння структур управління, швидкості інтеграції, інституційного середовища та технологічної динаміки надало дослідженню міждисциплінарної глибини та підкреслило універсальність архіпелагів як світового феномену.

Особливої ваги набуває використання статистичних та економетричних методів, серед яких регресійний, кластерний та факторний аналіз. Саме вони дозволили автору здійснити верифікацію теоретичних положень на основі емпіричних даних, виокремити латентні фактори розвитку мегарегіонів, сформувавши типологію урбаністичних архіпелагів та визначити ключові драйвери їхньої функціональної динаміки. Висновки, отримані через економетричне моделювання, підтверджують наукову обґрунтованість розробленої концепції, підсилюють її доказову базу та забезпечують можливість подальшого практичного застосування.

Важливу роль у забезпеченні достовірності висновків відіграють також візуалізаційні інструменти – графіки, діаграми, типологічні схеми та моделі, які підвищують аналітичну прозорість і роблять складні багатофакторні процеси зрозумілими, структурованими й логічно завершеними. Це демонструє високу культуру наукового аналізу та вміння дисертанта оперувати складними масивами даних.

Окремо слід наголосити на глибокому й детальному аналізі китайських урбаністичних архіпелагів, які є одними з найбільш динамічних і структурно складних у світі. Застосування китайського досвіду як аналітичної бази та орієнтира для моделювання українських урбаністичних архіпелагів є науково виправданим, оскільки поєднує стратегічну масштабність, інноваційні трансформації та успішні практики інтеграції міст у глобальні мережі. Чухній О. не лише здійснює їх порівняльний аналіз, але й адаптує відповідні інструменти до українських умов, окреслюючи реалістичні траєкторії повосенної реконструкції та модернізації просторової структури країни. Таким чином, сукупність використаних методів, їх логічна взаємодоповнюваність та переконлива аргументація підтверджують високий рівень достовірності

отриманих результатів і свідчать про те, що дисертаційна робота є науково обґрунтованою, методологічно коректною та емпірично підтвердженою.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи

Основними результатами, що містять наукову новизну полягають у таких положеннях:

вперше:

обґрунтовано та кількісно підтверджено авторську модель формування урбаністичних архіпелагів в Україні, яка спирається на адаптований до національних умов механізм швидкої урбанізації Східної Азії. В основі моделі – інтегративний перенос релевантних елементів китайського досвіду (стратегічне планування, інноваційні зони, просторово-технологічні коридори, «зелені» урбанізаційні практики) з одночасним урахуванням європейських стандартів управління міськими системами, принципів субсидіарності та демократичної участі;

сформовано концепцію урбаністичних архіпелагів як базову парадигму повоєнної структурної модернізації України, у рамках якої доведено доцільність переходу від моноцентричної урбанізації до поліцентричної мережі взаємопов'язаних міських кластерів, здатних забезпечувати синергетичний ефект розвитку, диверсифікацію ризиків та підвищення національної економічної резильєнтності;

розроблено модель Київського урбаністичного архіпелагу як прототипу майбутньої поліцентричної просторової організації Центральної України, у якій уперше використано маятникову міграцію як статистичний маркер реальної інтенсивності урбанізаційних взаємодій та визначено роль транспортної інфраструктури та інноваційних вузлів як ключових драйверів архіпелаготворення.

удосконалено:

теоретичний базис інтегративної концептуальної моделі урбаністичного архіпелагу, у якій синтезовано елементи теорій глобальних міст, мережевого суспільства, коннектографії, нової економічної географії, кластерного розвитку та поліцентричної урбанізації. Запропоновано нове наукове визначення урбаністичного архіпелагу як децентралізованої мережі міських вузлів, які функціонують у спільному економічному, логістичному, інформаційному та інституційному полі незалежно від рівня територіальної компактності. Це дозволило створити нову аналітичну парадигму, що охоплює економічні, соціальні та екологічні параметри функціонування мегарегіонів;

комплексний аналіз урбаністичних архіпелагів ХХІ ст., що трактує їх як динамічні мережеві геоекономічні структури з різними рівнями спеціалізації, конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. На основі цього обґрунтовано нову класифікацію архіпелагів як ключових акторів глобального розвитку, виявлено кореляції між функціональною спеціалізацією мегарегіонів, їхньою продуктивністю та рівнем інтегрованості у світові мережі;

методику оцінювання формування урбаністичних архіпелагів у глобальній економіці, що ґрунтується на регресійному та факторному аналізі складових Індексу майбутнього для провідних світових міст. Це дозволило не лише виявити латентні драйвери урбаністичних трансформацій (цифрова зрілість, інноваційна мобільність, екологічна орієнтованість), але й сформувати нову парадигму розвитку, зорієнтовану на соціально-екологічні критерії, електронну демократію, зелену мобільність і включення міст у європейські урбаністичні кластери.

набули подальшого розвитку:

систематизація еволюції уявлень про агломерації, мегаполіси та мережеві міські системи, що проведена на трьох рівнях – історичному, теоретичному та емпіричному. Встановлено структурний перехід від ієрархічних до мережевих форм урбанізації, що стало підґрунтям для міждисциплінарної інтерпретації сучасних мегарегіонів як гнучкої архітектури потоків капіталу, технологій та людського ресурсу;

поглиблено інтерпретацію урбанізації як безперервного інноваційного процесу, що функціонує на принципах стійкого, безпечного та інклюзивного розвитку. Це дозволило окреслити нові траєкторії теоретичного аналізу та заповнити наявні прогалини щодо мережових і поліцентричних форм урбанізації у глобальному дискурсі;

компаративний аналіз провідних урбаністичних архіпелагів світу, що включає їх класифікацію за індикативними моделями – інноваційно-технологічною, торговельно-логістичною та фінансово-інституційною. Розширено типологію управлінських підходів (азійська та західна моделі), виявлено відмінності щодо темпів інтеграції, рівня централізації та спеціалізації. Це створило платформу для вироблення рекомендацій щодо збалансованої політики урбаністичного розвитку, яка поєднує економічну ефективність із соціальною та екологічною стійкістю;

кластерний аналіз китайських урбаністичних архіпелагів, здійснений на основі широкого набору показників інноваційності, інфраструктури, економічної потужності та екологічної ефективності. Визначено три типи міст – збалансовані центри, інноваційні мегахаби та виробничо-логістичні осередки – що дозволило обґрунтувати трирівневу структуру урбаністичного розвитку Китаю та сформулювати висновки щодо диференційованої регіональної політики в Україні.

Надано наукові підстави для формування поліцентричної моделі розвитку України, спрямованої на зменшення фрагментації, оптимізацію управління та зміцнення стійкості міст у межах глобальних урбанізаційних процесів.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів

Теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи полягає у формуванні нового наукового підходу до осмислення урбаністичних трансформацій у глобальному геоekonomічному середовищі та у створенні прикладних інструментів, здатних забезпечити якісно інший рівень просторової модернізації України в умовах повоєнного відновлення. Теоретичний внесок

полягає в удосконаленні концептуального апарату міжнародних економічних відносин через запровадження категорії «урбаністичний архіпелаг» як інтегрованої мережевої форми організації міських систем, що поєднує економічні, соціальні, інноваційні та інфраструктурні компоненти розвитку. Розгорнута автором теоретична концепція дає змогу переосмислити логіку просторової взаємодії міст у XXI ст., виявити нові закономірності функціонування глобальних мегарегіонів і визначити фактори, що формують їхню конкурентоспроможність у міжнародному економічному середовищі. Завдяки цьому дисертація створює наукову платформу для подальших досліджень процесів поліцентричної урбанізації, мережових форм інтеграції та просторової економіки, що розширює міждисциплінарний потенціал сучасної теорії міжнародних економічних відносин.

Практичне значення роботи виявляється у можливості безпосереднього застосування її результатів на всіх рівнях управління – державному, регіональному та місцевому. Значущість дослідження підтверджується тим, що його ключові положення вже інтегровані у діяльність Верховної Ради України, зокрема у сфері міжрегіональної інтеграції, формування стратегічних підходів до просторового розвитку та ініціювання нових урбаністичних політик. На регіональному рівні результати дисертації використовуються органами місцевого самоврядування та Асоціацією міст України як аналітичне й рекомендаційне підґрунтя для розробки стратегічних документів, програм інноваційного розвитку та просторового планування. На рівні територіальних громад авторські моделі та підходи застосовані при формуванні стратегій розвитку, що свідчить про їхню адаптивність до реальних управлінських потреб та актуальних викликів післявоєнної відбудови.

Особливу практичну цінність становлять розроблені дисертантом аналітичні моделі формування урбаністичних архіпелагів, зокрема класифікаційна модель оцінювання готовності міст та Індекс архіпелагізаційного потенціалу, які можуть використовуватися як інструменти діагностики, стратегічного прогнозування та прийняття управлінських рішень у сфері міського розвитку. Оскільки моделі базуються на економетричних, статистичних

та просторово-аналітичних методах, вони здатні забезпечити об'єктивну оцінку перспектив міст, що робить їх застосовними у практиці урбаністичного та регіонального планування.

Не менш важливим є внесення результатів дослідження в освітній процес університету, що сприяє модернізації змісту підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Міжнародні економічні відносини». Використання матеріалів дисертації у навчальних курсах дає змогу формувати у студентів компетентності, необхідні для розуміння сучасних глобальних урбанізаційних тенденцій, роботи з індикаторами розвитку міст та аналізу економічної динаміки мегарегіонів.

Узагальнено, теоретико-практичний потенціал дисертації полягає в тому, що розроблені автором концепції та інструменти можуть стати інтелектуальною основою нової парадигми просторової політики України, орієнтованої на поліцентричність, інноваційність та стійкий розвиток. У цьому контексті результати дослідження набувають стратегічного значення для формування довгострокових рішень у сфері державного регулювання урбанізаційних процесів, просторової економіки та інтеграції українських міст у глобальні гео економічні мережі. Практична значущість одержаних результатів дисертаційної роботи полягає у можливості їхнього безпосереднього використання при формуванні стратегій просторового розвитку України в умовах післявоєнного відновлення.

Результати дослідження впроваджені у діяльність: на державному рівні – комітетом Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва (довідка № 82д9/4-2025178305 від 31.07.2025 р.); на регіональному рівні – Івано-Франківського регіонального відділення Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» (довідка № 76/2025 від 23.06.2025 р.); на місцевому рівні – при формуванні нової редакції Стратегії розвитку Тернопільської міської територіальної громади (Управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради, довідка № 45/2 від 09.06. 2025 р.); навчальний процес кафедри міжнародних економічних відносин Західноукраїнського національного університету (довідка № 126-31/1891 від 02.09. 2025 р.).

Повнота викладу матеріалів дисертації у публікаціях

Основні положення і висновки дисертації викладені у 23 наукових публікаціях, які включають самостійно опубліковані роботи та співавторство. З цих публікацій, 1 стаття була опублікована в міжнародних наукометричних базах даних Scopus. Крім цього, 6 інших статті були опубліковані у наукових фахових виданнях України; 1 – у зарубіжних виданнях; 1 – розділ у монографії; 15 – у інших виданнях апробаційного характеру. Результати роботи доповідалися та обговорювалися на міжнародних науково-практичних конференціях.

Особистий внесок дисертанта в отриманих наукових результатах

Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі наукові результати, які викладено в дисертаційній роботі отримані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, що є результатом самостійного дослідження здобувача.

Оцінка структури дисертації, мови та стилю викладення

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури і додатків.

Дисертація написана діловою українською мовою з науковим стилем викладення її змісту, характеризується цілісністю, смисловою завершеністю, логічною послідовністю розглянутих питань, точністю використання спеціальної термінології, чіткістю, ясністю та об'єктивністю викладення матеріалів дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Текст дисертаційної роботи пройшов перевірку на наявність текстових запозичень у системі «StrikePlagiarism». За результатами перевірки, виявлено

відсутність текстових запозичень без належного посилання на джерело та встановлено, що дисертаційна робота Чухнія Олега Юрійовича на тему: «Формування урбаністичних архіпелагів як самодостатніх кластерів глобального гео економічного простору» відповідає принципам **академічної доброчесності**.

Зауваження до роботи та її дискусійні положення

До недоліків та зауважень дискусійного характеру слід віднести таке:

- конкретизація механізмів внутрішньої взаємодії між містами в межах урбаністичного архіпелагу, особливо в умовах посиленої глобальної та регіональної конкуренції за людські ресурси, інвестиції та інноваційні потоки. Доцільним видається поглиблений аналіз моделей кооперації та конкуренції, включно з механізмами перерозподілу функціональних спеціалізацій, координації транспортно-логістичних систем, формування єдиних інституцій управління та забезпечення збалансованості між ядрами зростання та периферійними центрами.

- розширення дослідження суб'єктності урбаністичних архіпелагів у системі державного управління, оскільки такі мережеві структури дедалі частіше виступають самостійними акторами національної економічної політики. Доцільно було б поглибити вивчення їхнього інституційного статусу, інструментів взаємодії з центральними органами влади, ролі у формуванні національних стратегій просторового розвитку та можливостей інституційного представництва на міжнародній арені.

- потребує додаткового наукового опрацювання, є аналіз глобальних механізмів взаємодії між архіпелагами, зокрема їх залучення до транснаціональних мереж інновацій, торгівлі, фінансових потоків та екологічних партнерств. У сучасній економіці саме мегарегіони стають новими «полюсами сили», тому дослідження можливостей транскордонної інтеграції українських архіпелагів у світові мережі може мати стратегічне значення для підвищення міжнародної конкурентоспроможності держави.

- потенційним вектором є поглиблений аналіз зв'язку між смарт-спеціалізацією регіонів та розвитком урбаністичних архіпелагів, оскільки саме концентрація технологічних, освітніх, наукових та підприємницьких ресурсів визначає здатність міст до інноваційного прориву. Розкриття механізмів синергії між смарт-спеціалізацією та архіпелагізацією могло б доповнити концептуальну основу роботи новими прикладними інструментами формування регіональних інноваційних екосистем.

- перспективним аспектом є деталізація екологічної функції урбаністичних архіпелагів у контексті кліматичних змін, що набуває особливої актуальності для формування стійких і кліматично нейтральних територіальних систем. Поглиблення цього напрямку може охоплювати аналіз моделей зеленої інфраструктури, циркулярної економіки, енергоефективності, сталого транспорту та управління екологічними ризиками у межах поліцентричних урбаністичних структур.

У цілому зазначені зауваження не мають критичного характеру, а навпаки – окреслюють перспективи подальшої наукової розробки проблематики, відкриваючи поле для нових міждисциплінарних досліджень, які можуть поглибити теоретичні засади та практичні аспекти розвитку урбаністичних архіпелагів як самодостатніх кластерів глобального геоекономічного простору. Слід зазначити, що вказані зауваження мають уточнюючий характер та не занижують позитивної оцінки дисертаційної роботи Чухнія Олега Юрійовича.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Чухнія Олега Юрійовича на тему: «Формування урбаністичних архіпелагів як самодостатніх кластерів глобального геоекономічного простору» є самостійною кваліфікаційною науковою працею, яка виконана на актуальну тему та вирішує актуальне наукове завдання. За своїм змістом відповідає спеціальності 292 – Міжнародні економічні відносини. Отримані результати та висновки мають наукову новизну, важливе теоретичне

та практичне значення, роблять безперечний внесок у теорію та практику цифровізації вищої освіти України.

За науковим рівнем, якістю теоретичних та практичних розробок, структурою, стилем викладення матеріалу дисертація на тему: «Формування урбаністичних архіпелагів як самодостатніх кластерів глобального гео економічного простору» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор, Чухній Олег Юрійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 29 – Міжнародні відносини за спеціальністю 292 – Міжнародні економічні відносини.

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
заступник директора навчально-наукового
інституту міжнародних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина
Західноукраїнського національного університету

Максим ЖИВКО

